

ОПЕВАНА ВОЈВОДИНА СТАРА

Музички педагог Дејан Томић, рођен у Стапару, код Сомбора, једном од малих али упорно трајних културолошких пулсара Војводине старе, припада реду истраживача у потпуности предатих областима својих животних интересовања. У његовом случају, срећом, реч је о истовременом истраживању српске певане песме и књижевности, о до сада објављених двадесет и четири посебних издања. То је подразумевало и дубљу запитаност шта представља ареа „Војводина стара”, како је изгледало садејство поезије и музике у временима када су се песме бележиле без потписа аутора, иако је веома често била реч о песмама Јована Стерије Поповића, Јована Јовановића Змаја, Васе Живковића, Јована Суботића, Ђуре Јакшића, Бранка Радичевића, које су као адеспотне творевине живеле деценијама, многе до данас, и које су се преписивале по стотинама рукописних песмарица, трајући у народу као најживље поетске творевине првога реда у временима преромантизма и романтизма. То се наставило и када су почетком 19. века кренули штампани алманаси, календари и свакојаке мале и велике лире са песмама за певање. На свима тим периодицима и књигама, главни знак био је *лира*. Њу налазимо на насловним страницама првог штампаног песника Георгија Михаљевића „госпожицама посвашченом”, на будимском *Календару* (1807; 1808; 1813), на *Шумици њосађеној и њограњеној Данилом Младеновићем грује јодине Љубомудрија Слуцайељем* (Будим, 1832), *Београдској лири* (Београд, 1833), *Бачкој вили* (Нови Сад, 1844) и *Народном календару* Петра И. Стојановића (Нови Сад, 1847), *Славјанки* Младежи србске (Будим, 1847). Српске певане песме објављиване су заједно са народним лирским песмама, биле су део живе поетске традиције народа на просторима „Војводине старе” и прихватане су као опште добро које повезује многе народе на овим просторима чији се мелос мешао и прожимао о чему говоре бројне варијанте текстова тих песама и веома лако преузимање музичких мотива. Тај суживот народа на истом простору који су истовремено били окренути и својој матици и снажно се потврђивали као дијаспора, чине „Војводину стару” вредним изазовом за истраживања на музиколошком плану. Зато смо захвални труду Дејана Томића на уобличавању књиге *Српске њеване њесме Војводине старе*, у којој је сабрао 417 песама.

Лира као симболичан знак тадашње поезије, песника који завређују популарност песама које се у народу певају и преносе, није заобишао ни насловну страну прве књиге *Стихољворенија* Лукијана Мушицког објављену у Пешти 1838, ни портрет Јована Стерије Поповића са тогом научењака и књигом у руци, са знаком лире обвијене венцем окруњеног песника (*Војвођанин, србско-народни календар* Милана Давида Рашића за 1858). Када се зарони у песмарице 19. века наћи ћемо подоста њихових песама које су се певале и као део живе традиције српске певане песме Војводине старе преписивале деценијама. Када је реч о Стерији налазимо за-

писе о његовим песмама које су биле удешене за глас, клавир, хор, које су живеле по његовим драмама, веома популарне током 19. века и музички обрађиване у више наврата, као доказ да су биле живе, али за једну („Дична звездо, јарко сунце”, штампану у роману *Бој на Косову или Милан Тојица и Зорауга*, Будим, 1828, стр. 219–220) и запис који најбоље говори о певању песама наших песника као мерилу њихове вредности: „Ова је песма мање била популарна, како се тад говорило, била је *ујашена*”.

Ове песме помажу Дејану Томићу и да ближе одреди флуидну ареу „Војводине старе”. Он нас подсећа на *Позорник Војвоговине Србије* од 24. нов. 1849. штампан у Земуну „Брзотиском Дра Данила Медаковића” (бр. 60) на чијој је насловној страни објављена наредба цара Франца Јосифа Првог: „Аустријска царевина. Званично” и у којем су набројане области које Војводини Србији припадају. Додао бих да је од посебне важности била и насловна страница Медаковићевог првог годишта *Годишњака, великој календара Војвогсѿва Србије* за 1850. годину, са грбом Војводства Србије и шематизмима који су имали државничке прерогативе. У каснијим годиштима овог календара грб и тако прављени шематизми били су изостављени. Томић прати и промене средишта тзв. „Војводине старе”, почев од Темишвара до Новог Сада, који је стасао у „Српску Атину”, у културолошки центар српства.

Простор српске певане песме Војводине старе најбоље одређују пре свега Срем, Банат и Бачка, како др Јован Поповић вели у песми из ове књиге „Банат, Бачка и сав Срем”. У песмама се помињу многи локалитети (Нови Сад, Кикинда, Бечкерек, Вршац, Темишвар, Илок), простор на којем „Фрушка гора у Дунав силази”, општа окренутост „тихом” и „плавом” Дунаву, „тијој води ладној” („широк Дунав, раван Срем”; и „с оне стране Дунава” – Шумадија и Срем тада целовита регија), Тиси, Нери. Али, песме су то које „мешају народе”, људе овога простора, разгаљују их док звече тамбурице, речју – збива се музика простора. У овој Томићевој певанији, у азбучнику песама од слова А до слова Ш, друји азбука трајања звуком. Све кипти од бећараца, поскочица и сватовца, дики и дикица, лепих сека.

Најдрагоценије у Томићевом *Појовору* овој књизи јесу информације о поменима у српској књижевној периодици о певању песама у „Војводини старој”. Из навођењих цитата готово се може реконструисати рецепција овог вида српског песништва. *Појовор* обилује подацима о композиторима који су песмама даровали дуги живот у народу, онима који су музички обрадили поједине песме, песницима који су се и на овај упечатљив начин потврђивали као народни песници ништа мање вредни од народних певача којима је Вук подигао грандиозни споменик у четири тома *Српских народних ѿјесама*.

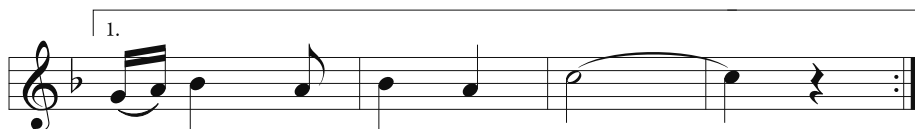
Миограј Мајици

1. АЈ, БЕРЕМ ГРОЖЋЕ, БИРАМ ТАМЈАНИКУ

Allegro

Ај, бе - рем гро - жђе, би - рам там - ја - ни - ку,

ој, Зо - ро, Зо - ри - це!

ој, Зо - ро, Зо - ри - це!

Ај, берем грожђе, бирам тамјанику,
Ој, Зоро, Зорице!

Ај, слађа дика него тамјаника,
Ој, Зоро, Зорице!

Ај, волим дику, дика воли мене,
Ој, Зоро, Зорице.

Ај, волим дику, дика за мнош гине,
Ој, Зоро, Зорице.

Ај, па се за нас цело село брине,
Ој, Зоро, Зорице!

2. АЈ, ВОЛИМ ДИКУ

Allegretto

Ај, во-лим ди-ку, ди-ка во-ли ме-не,
ај, а-ли су нас за-ва-ди-ле же-не.

Ај, ај, ај, ај, сви-ће зо-ра,

чуј га-ра-ва мо-ја, а-ма, лум-по-ват' се мо-ра.

Ај, волим дику, дика воли мене,
Ај, али су нас раставиле жене.
Ај, ај, ај, ај свиће зора,
Чуј гарава моја,
Ама, лумповат' се мора.

Ај, устај жено, па коње на'рани,
Ај, подај сена да риђа не дрема.
Ај, ај, ај, ај, свиће зора...

Ај, висок пенџер, а ја цура мала,
Ај, па не могу да видим бџара.
Ај, ај, ај, ај, свиће зора...

3. 'АЈД, Д' ИДЕМО, ЈАГОДО...

Moderato

Обрада: Раја Павловић

'Ајд, д'и-де - мо, Ја - го - до, 'ајд, д'и-де - мо,
Ја - го - ди-це, 'ајд, д'и - де - мо про-си-ти де - вој - ку,
'ајд, д'и - де - мо про-си-ти де - вој - ку, хеј.

'Ајд, д'идемо, Јагодо, 'ајд' д'идемо, Јагодице,
'Ајд, д'идемо просити девојку,
'Ајд, д'идемо просити девојку, хеј.

Ја је просим, Јагодо, ја је просим, Јагодице,
Ја је просим, она се поноси,
Ја је просим, она се поноси, хеј.

Овим шором, Јагодо, овим шором, Јагодице,
Овим шором више проћи нећу,
Овим шором више проћи нећу, хеј.

Овим шором, Јагодо, овим шором, Јагодице,
Овим шором девојака нема,
Овим шором девојака нема, хеј.

Што ј' имало, Јагодо, што ј' имало, Јагодице,
Што ј' имало све се разудало,
Што ј' имало све се разудало, хеј.

Што ј' остало, Јагодо, што ј' остало, Јагодице,
Што ј' остало на моду се дало,
Што ј' остало на моду се дало, хеј.

4. 'АЈД' НА РОГАЉ, МОМЧЕ

Vivo

'Ајд' на ро-гаљ, мом - че, та-мо је де - вој - че,

та-мо је и бра-ца А - ца, и - гра-ју се шап-ца - лап-ца,

а - ој, ра-дос - ти, та-мо је и бра-ца А - ца,

и - гра-ју се шап-ца - лап-ца, а - ој, ра - до - сти!

'Ајд', на рогал, момче,
Тамо је девојче,
Тамо је и браца Аца,
Играју се шапца-лапца,
Аој, радости.

Жарко лето прође,
Дивна јесен дође,
Сви се момци редом жене,
Моја нана не да мене,
Аој, жалости!

Моја мила мати,
Све ћу те слушати,
Само једно, једно нећу,
Да ми, мајко, бираш срећу,
Аој, жалости.

5. АЈ, ЖЕН' СЕ, ДИКО, ДА СЕ ЈА УДАЈЕМ

Moderato

Ај, жен' се, ди - ко, да се ја у -
ај, ме - не на - ши за те - бе не

да - - - јем, ај, жен' се, ди - ко,
да - - - ду, ај, ме - не на - ши,

да се ја у - да - јем,
за те - бе не да - ду!

Ај, жен' се, дико, да се ја удајем,
Ај, мене наши за тебе не даду.

Ај, немој дико за немилога поћи,
Ај, а ја нећу немило узети.

Ај, нек' је мио ма сиромах био,
Ај, а немио макар газда био.

Ај, волим с милим туђу њиву жњети,
Ај, нег' с немилим бео лебац јести.

6. АЈ, ЛИЛИ, ЛИЛИ

Allegro

Ај, ли-ли, ли-ли, па-че мо - је ма - ло.

Ај, ли-ли, ли - ли, па - че мо - је ма - ло.

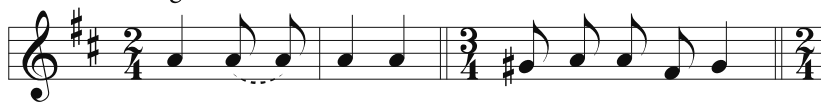
Ај, лили, лили паче моје мало,
Ај, кад си мало, што си залутало?

Ај, да л' је боље тамо ил' овамо,
Ај, да л' је слађа вода из канала,
Ај, или наша из бистрог бунара?

Ај, свуд је киша, у Панчеву суша,
Ај, ту ми оста и срце и душа.

7. АЈ, НЕВЕН ВЕНЕ КРАЈ ГОРЕ ЗЕЛЕНЕ

Allegro vivo

Ај, не - вен ве - не крај го - ре зе - ле -
ди - ка ве - не што не љу - би ме -

не,
не, ај,

ај, ја га - ра - ва, ди - ка мо - ја пла - ва,

'о - ће пла - во да љу - би га - ра - во.

Ај, невен вене крај горе зелене,
Дика вене што не љуби мене.

Ај, ја гарава, дика моја плава,
'Оће плаво да љуби гараво.

Ај, дико моја, пола срца мога,
Тебе љубим, па више никога;

Ај, волим дику, дика воли мене,
Али су нас раставиле жене.

8. АЈ, ПОЋОХ СКЕЛОМ ДА ПРЕБРОДИМ ТИСУ

Andante

Ај, по-ћох ске - лом да пре - бро-дим Ти - су,
Ај, да о - би - ђем га-ра - во у на - не,

пре-ко Бач-ке, где још дру-ги ни - - - су.
пре-ко Ти-се, с о-не дру-ге стра - - - не.

Moderato

Ис - пра - ћа ме цу - ра бе - ла, пре - ко Ти - се

кли-зи ске-ла. На-сред Ти-се пу-кла ске-ла,

ај, сме-је ми се цу - ра бе - - ла.

Ај, поћох скелом да пребродим Тису,
Преко Бачке, где још други нису.
Ај, да обиђем гараво у нане,
Преко Тисе, с оне друге стране.

Испраћа ме цура бела,
Преко Тисе клизи скела.
На сред Тисе пукла скела,
Ај, смеје ми се цура бела.

Ај, гаравуша слушала по страни,
Како бела са меном дивани.
Ај, и мирна се вода таласала,
Од повика дикинијег гласа.

Скела пукла на сред воде,
Не знам којој да се оде?
Води, Тисо, мене даље,
Ај, у љубави нема шале.

9. АЛА ВОЛЕМ ГАРАВУ

Rubato

А-ла во-лем га-ра - ву

кад по-ве - же ма - ра - му,

Moderato

кад по-ве - же на по че - ла,

Rubato

па-мет ми за - - не - - - ла.

Ала волем гараву
Кад повеже мараму,
Кад повеже на по чела,
Памет ми занела.

Ала волем гараву
Кад повеже мараму,
Кад повеже на по главе,
Вара момке плаве.

Ала волем гараву
Кад повеже мараму,
А када је још из прека,
Да воле менека.

10. АЈ, ШТО ЋУ НАНЕ БОЛУЈЕ МИ ДИКА

Allegro

Ај, што ћу, на - не, бо - лу - је ми
Ај, и - ди, кће - ри, ви - ди бо - лес -

ди - ка, ај, што ћу, на - не, бо - лу -
ни - ка, ај, и - ди, кће - ри, ви - ди

је ми ди - ка. Не смем, на - не,
бо - лес - ни - ка.

при - ће бо - ла на ме, не смем, на - не,

при - ће бо - ла на ме. Ај, кад ће при - ћи,

а ти не - мој и - ћи, ај, кад ће

при - ћи, а ти не - мој и - ћи.

Ај што ћу, нане, болује ми дика.
Ај иди, кћери, види болесника,
Ај, иди кћери види болесника.
Не смем, нане, приће бола на ме,
Не смем, нане, приће бола на ме.
Еј, кад ће прићи, а ти немој ићи,
Еј, кад ће прићи, а ти немој ићи.

Ај, овим шором цвета бела лала,
Ај, а дикиним зелени се трава.
Ја га зовем да беремо лалу,
Ја га зовем да беремо лалу,
Ај, дика мене да косимо траву,
Ај, трава мала штета да се ваља.

Ај, дико моја, и седи и ниси,
Ај, ожени се да видим чији си.
Ил' се жени, ил' ме се окани,
Ил' се жени, ил' ме се окани,
Ај, ил' ме младу, ти у гроб са'рани,
Ај, ил' ме младу, ти у гроб са'рани.

II. АЛА ВОЛЕМ ДИКУ МОГ

Moderato

The musical score is written on a single treble clef staff in a 2/4 time signature with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The tempo is marked 'Moderato'. The melody consists of four lines of music. The first line starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and a quarter note B4. The second line starts with a quarter note C5, followed by a quarter note B4, and a quarter note A4. The third line starts with a quarter note G4, followed by a quarter note F4, and a quarter note E4. The fourth line starts with a quarter note D4, followed by a quarter note C4, and a quarter note B3. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across notes.

А - ла во - лем ди - ку мог,
кад ми до - ђе под про - зор,
па ми пе - ва: „Ру - жо бе - ла,
ал' си ме за - не - - - ла.“

Ала волем дику мог,
Кад ми дође под прозор,
Па ми пева: „Ружо бела,
Ал' си ме занела“.

Дика хоће, па хоће,
Моју нану да пита,
Да ме води пре јесени,
Са мнош да се жени.

Немој, дико, питати,
Нана неће пристати,
Већ ме води пре јесени,
Па се са мнош жени.

12. АЛА ВОЛЕМ, МИЛА ДУШО . . .

Andante recitativo

Музика: Исидор Бајић

А - ла во - лем, ми - ла ду - шо, ох, те ди - вне

о - чи тво - је, к'о пла - ме - не да су стре - ле,

ра - ни - ле су ср - це мо - је,

еј, еј, ср - це мо - је,

еј, еј, ср - це мо - је.

Ала волем, мила душо,
Ох, те дивне очи твоје,
К'о пламене да су стреле,
Раниле су срце моје.

Еј, еј, срце моје,
Еј, еј, срце моје.

На њином се жару сунчам,
Науживам слатко лане,
А у ноћи, кад их видим,
Чини ми се, дан ми сване.

Еј, еј, дан ми сване,
Еј, еј, дан ми сване.

Још када би допустила,
Да пољубим очи твоје,
Ти би чула, како силно
За то куца срце моје.
Еј, еј, срце моје,
Еј, еј, срце моје.

13. АЛА ВОЛЕМ МУШКЕ ШИШКЕ МАЛЕ

Allegro

Запис: Сава Вукосављевић

The musical score is written on three staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The lyrics are: А - ла во - лем му - шке ши - шке ма - ле, . The second staff starts with a repeat sign (double bar line with two dots) and continues the melody: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The lyrics are: а - ла во - лем му - шке ши - шке ма - ле, . The third staff continues the melody: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The lyrics are: му - шке ши - шке ма - ле. . The piece ends with a double bar line and repeat dots.

Ала волем мушке шишке мале,
Ала волем мушке шишке мале,
Мушке шишке мале.

Па још кад се на око навале.
Па још кад се на око навале,
На око навале.

Оком мигне, а шишка се дигне,
Оком мигне, а шишка се дигне,
А шишка се дигне.